

Mao er borte, men maoismen har fået nyt liv under Xi Jinping

Når Kinas Kommunistiske Parti i denne måned fejrer 100-års jubilæum, er Mao Zedong ikke blot en historisk og symbolsk vigtig person. Hans tanker og metoder lever videre og har fået et politisk comeback under Xi Jinpings ledelse. Vesten har undervurderet maoismen, lyder det fra forfatter og kinaekspert Julia Lovell

Af Lasse Karner

Ingen anden enkeltperson har haft så stor betydning for nyere kinesisk historie som Mao Zedong. Ikke tilnærmelsesvis. Så når Kinas Kommunistiske Parti denne måned fejrer sit 100-års jubilæum, er han selvfølgelig ikke til at komme udenom.

Hans navn er mejslet ind i den kinesiske forfatning og hans seks meter høje portræt placeret på indgangen til Den Forbudte By i Beijing. Det hænger cirka der, hvor Mao udråbte folkerepublikken i 1949. Portrættet skuer ned mod mausoleet, hvor en balsameret udgave af den revolutionære leder ligger bevaret i en glaskiste i et dunkelt oplyst lokale.

Hvordan den historie skal skrives er

derimod ikke givet. Ganske sigende var det ikke Maos ønske at blive udstillet. Han ville kremeres. Men hans jordiske rester var for vigtige til at lade gå op i flammer. Især for hans umiddelbare efterfølger, der forgæves forsøgte at vinde støtter ved at efterligne den afdøde formand.

»Solen, der aldrig går ned,« som en af mange Mao-paroler betegnede ham, døde den 9. september 1976 efter længere tids hjerteproblemer. Perioden, der fulgte, blev skelsættende og på mange måder et opgør med Mao-æraen. Med ekspresfart blev Kina koblet på den globale økonomi, og Maos samfundseksperimenter fordømt og gemt af vejen – sådan så det i hvert tilfælde ud set udefra.

Men så simpelt er det ikke, fortæller Julia Lovell, forfatter til bogen *Maoism: A Global History* og professor i moderne kinesisk historie ved University of London.

»Mange antog, at Kina var blevet kommercielt, og at efter Maos død var maoismen smidt i historiens skraldespand. Ikke desto mindre forbliver Mao og hans ideer grundlæggende vigtige for Kinas ledere og Kinas regering på et tidspunkt, hvor Kina bliver stadig mere magtfuldt internationalt,« siger hun.

I lang tid har der hersket en tendens til at undervurdere betydningen af Mao i en moderne kontekst, mener Julia Lovell. Men de seneste ti år er der sket et skifte. Både i forhold til den måde omverdenen ser Kina, og i den måde Kina bliver ledet på.

I 2012 overtog Xi Jinping styringen af kommunistpartiet. Og han tøvede netop ikke med at styrke sin egen position i partiet og partiets plads i samfundet ved hjælp af metoder fra Maos drejebog.

»En ret dominerende antagelse har været, at så længe vi engagerede os i og handlede med Kina, så ville Kina blive mere som os. Dette ret optimistiske synspunkt havde en tendens til at ignorere det faktum, at kommunistpartiet er en helt anden slags organisation end liberale demokratiske regeringer, der fortsat er tæt knyttet til marxistisk-leninisme, og som har maoismen som en af dets hovedprincipper. Xi Jinping og hans delvise genoplivning af Maos politiske kultur har gjort disse træk meget mere synlige for omverdenen,« siger Julia Lovell.

Maoismens oprindelse

For at forstå hvad det vil sige i nutidens Kina, er det nødvendigt først at rette blikket mod fænomenets oprindelse. At skruer tiden tilbage til Mao og tilblivelsen af maoismen – eller Mao Zedongs-lære, som den bliver betegnet i Kina. Helt ligetil er den øvelse ikke. Maoismen udviklede sig over mange år, har en kompleks ophavsmand og er blevet tolket vidt forskelligt under forskellige forhold.

»Vi er nødt til at huske, at maoismen ikke kun betyder én ting. Den står for en bred

vifte af teorier og praksisser, der tilskrives Mao og hans indflydelse. Disse ideer er blevet ændret, oversat og også fejlfortolket på deres rejse rundt om i Kina og ude i verden,« forklarer Julia Lovell.

En stor del af Maos tankegods bygger videre på koncepter formuleret af Marx, Lenin og Stalin og tager ligeledes udgangspunkt i socialismens sejr over kapitalismen på vejen mod det klasseløse kommunistiske idealsamfund.

Nogle af Maos tanker kan ses som en gradbøjning af det kommunistiske, teoretiske fælleseje. Andre dele er unikke. Og selv om maoismen dårligt lader sig indkapsle i en enkelt eller to læresætninger, fremhæver Julia Lovell en håndfuld temaer og grundelementer, der går igen.

Mao Zedong var med ved stiftelsen af Kinas Kommunistiske Parti i juli måned 1921. Men han steg først for alvor i graderne i løbet af 30'erne, hvor han overtog den militære ledelse og siden den politiske. Han indså, at Kinas kommunister måtte involvere bønderne. I marxismen og dens sovjetiske tolkning er landbefolkningen til ringe gavn, hvorimod arbejderne i byerne er udset til at bringe revolutionen til det næste stadie.

Men dem var der ganske enkelt ikke nok af i Kina, mente Mao, der dermed grundlagde et af de vigtigste principper i maoismen – at revolutionen skal tilpasses lokale forhold. Årtiers kamp mod ærkerivalerne fra nationalistpartiet i Kina og invaderende japanske tropper formede derudover Maos syn på vold.

Insisteren på vold

»Inden for den kinesiske kommunisme var Mao bemærkelsesværdigt ved at insistere på nødvendigheden af vold for at opnå revolutionen. Det fremgår tydeligt af nogle af hans berømte citater om, at 'magten udløber fra et geværløb', og at 'revolutionen ikke er et middagsselskab',« siger Julia Lovell.

Det ændrede sig ikke med folkerepublikkens etablering. Mao forlangte en permanent tilstand af revolution. Han foragtede den sovjetiske tilgang i tiden efter Stalins død, hvor en ny sovjetledelse tog afstand fra den mere hårde revolutionære æra.

I Maos tænkning fortsatte klassekampen gennem hele den socialistiske epoke. Konstant mobilisering af masserne var den eneste måde at holde den revolutionære ånd i live. Afvigere – og politiske modstandere – blev brutalt behandlet under løbende kampagner designet til at ensrette ideologi og partidisciplin.

Hvor langt Mao var villig til at gå, blev tydeliggjort under *Den Store Proletariske Kulturrevolution*, der kulminerede i årene 1966-67, men som stod på et helt årti. Mao følte sig i den periode underløbet i partitoppen.

De ekstremt fejlslagne reformer, han havde været med til at indføre i 1950'erne, re-

sulterede i en hungersnød af ekstreme dimensioner med op mod 30 millioner omkomne.

For at hævde sig iværksatte Mao sin hidtil mest omfattende kampagne – en politisk og social omvæltning, der endte i et ødelæggende kaos. Maos udrensning gik ikke kun ud over politiske rivaler, men var rettet mod hele statsapparatet og »de fire gamle« – gamle skikke, gamle vaner, gammel kultur og gamle tanker.

Samfundet gik i stå, mens såkaldte rødgardister gik til angreb på autoriteter i enhver form. Gamle bygninger, templer og historiske mindesmærker blev destrueret og påståede fjender af revolutionen udsat

SERIE

Verdens mægtigste parti fylder 100 år

× Kinas Kommunistiske Parti fylder 100 år. Partiet er en mastodont med over 90 millioner medlemmer og udgør i dag en magtfaktor, der rækker langt ud over de nationale grænser. I en artikelserie sætter Information fokus på partiets historiske og ideologiske udvikling og dets ekstraordinære overlevelsessevne.

Tankerne fra den tidligere kinesiske leder Mao Zedong har fået en genfødsel under Xi Jinping. Foto: Ritzau Scanpix

”

Der er store områder af Mao-æraen, som Xi Jinping er fast besluttet på at undertrykke, herunder mobilisering af græsrodsbevægelser

Julia Lovell
Forfatter

for offentlige udskamninger og tvungen selvkritik.

Maos ideer vandt frem

På sit højeste var Kulturrevolutionen tæt ved at føre til partistatens sammenbrud. Millioner af kinesere strømmede til Beijing for at få et glimt af Mao Zedong, der soled sig i sin nye, ophøjede status af nærmest religiøs karakter. Kult- og persondyrkelsen er endnu en integreret del af maoismen. Den var udtalt i Maos tilfælde, men blev det også andre steder fra Den Lysende Sti i Peru til Pol Pots Røde Khmerer i Cambodja.

I det hele taget vandt Maos ideer hastigt frem på det globale politiske verdenskort.

Noget, han selv var yderst bevidst om. Efter Stalins død så Mao sig selv som den kommunistiske bloks leder – som »Den store rorgænger for verdensrevolutionen«.

I de år støttede Kina aktivt revolutionære kampagner rundt om i verden med penge, våben og uddannelse af oprørere, især i udviklingslandene. Kina positionerede sig som centrum for den verdensomspændende »folkets krig« med kapitalismen og USA som hovedfjenden.

På det punkt var timingen med den kinesiske leder. Maos internationale ambitioner blev forstærket af kampen for afkolonisering mange steder i Asien og Afrika. På venstrefløj i Europa og USA blev maoismen koblet sammen med tidens vigtigste politiske temaer og et spirende ungdomsoprør. Amerikanske borgerrettighedsaktivister, modstandere af Vietnamkrigen og forkæmpere for ligestilling og feminisme fandt alle brugbare elementer i maoismen.

Men også de mere voldelige og radikale elementer fandt vej til Vesten. Mest udtalt i form af den vesttyske Baader-Meinhof-gruppe og Italiens Røde Brigader, mens det teoretiske fundament for Blekingegadebanden ligeledes var maoistisk inspireret. Maoismens globale gennemslagskraft skyldtes ikke mindst Maos sans for at gøre komplicerede emner tilgængelige i slagkraftige kampråb.

I modsætning til mange af sine politiske rivaler i Kina var Mao ikke skolet i de sovjetiske teorier og doktriner. Han voksede op på landet, blev uddannet skolelærer og læste selv op på ideologien. Bedt om at uddybe sin forståelse af marxismen leverede Mao definitionen: »klassekamp, klassekamp, klassekamp!«. En temmelig forsimplet udlægning – alene *Das Kapital* er på over 2.000 sider. Men når Mao kaldte USA for en »papiertiger« eller proklamerede, at »kvinder holder halvdelen af himlen oppe«, ramte det direkte ned i tidsånden. Hans citatsamling i lommebogen *Den Lille Røde* er en af de mest solgte publikationer nogensinde.

Når Julia Lovell beskriver Xi Jinping som en selektiv maoist, skyldes det, at der bestemt også er dele af Maos politiske arv, der ikke er velkommen i dag.

»Der er store områder af Mao-æraen, som Xi Jinping er fast besluttet på at undertrykke, herunder mobilisering af græsrodsbevægelser som under Kulturrevolutionen,« forklarer Julia Lovell. Det samme kan siges om de revolutionære militaristiske metoder, der passer dårligt ind i den kinesiske ledelses fortælling om det kinesiske folk som værende fredselkende af natur.

»Kinas narrativ om en fredelig udvikling frem mod storhed udlægges som en kontrast til de krige, koloniseringer og imperieopbygninger, der var en del af moderniseringen i Vesten. Officiel propaganda i Kina hævder i dag, at Kina aldrig har blandet sig i andre

landes anliggender. I den sammenhæng er Maos ambition om at lede en verdensrevolution en meget akavet og ubehagelig kendsgerning for det moderne regime«.

Dertil kommer nutidens Kinas økonomiske hybrid, hvor det private erhvervsliv og statslige selskaber eksisterer side om side – en utænkkelig sammenblanding under Mao.

Men på andre punkter har Xi Jinping genoplivet Maos ideologiske projekt. Med Xi i spidsen har partiet fået en leder, der i højere grad end tidligere ser partiets overlevelse som en kontinuerlig kamp, hvor brutal magtanvendelse og ideologisk indoktrinering er naturlige elementer.

Grebet om civilsamfundet og den offentlige diskurs er strammet markant. Alternative udlægninger af den officielle partilinje accepteres ikke. På de interne linjer er indflydelsesrige fraktioner blevet nedkæmpet og potentielle konkurrenter ryddet af vejen.

En over alle de andre

Midlet har været en omfattende antikorrupsionskampagne, der har ramt både højt og lavt i partiets rækker. Og i modsætning til den kollektive ledelse, der kom før ham, har Xi placeret sig selv over alle andre. Han har afskaffet regler indført for at bremse politisk enegang og persondyrkelse.

I dag er det Xis taler og citater, der kan købes i bogform. Han har sin egen app, der er downloadet flere end 100 millioner gange, og det er ikke usædvanligt, at Folkets Dagblad fylder forsiden med artikler om partichefens gøremål.

Retorisk har Xi også fundet Mao-tidens glosser frem. På et møde i den centrale partiskole i Beijing for et par år siden benyttede han det kinesiske ord for kamp 52 gange. Ved flere lejligheder har Xi understreget, at de seneste 40 års økonomiske fremgang ikke bør bruges til at afvise Mao-æraen.

Officielt tager partiet afstand fra flere af Maos handlinger, herunder Kulturrevolutionen. Men noget tyder på, at fordømmelsen er aftagende. Senest har en ny udgave af den statslige publikation *En kort udlægning af kommunistpartiets historie* udeladt tidligere versioners kritiske formuleringer rettet mod den kaotiske periode. Når Xi på den måde slægter Mao på i både ord og handling, er det for at legitimere sin egen magt og partiets rolle i samfundet, forklarer Julia Lovell. Det er sigende for Xi som person og leder, men også et udtryk for, at Mao er blevet mindre kontroversiel med tiden.

»Der er gået længere tid siden tragedierne under mange af Maos politiske og økonomiske eksperimenter. Den nuværende ledelse ser ud til at tro, at de katastrofale begivenheder i Mao-æraen er kommet nok på afstand til, at Mao kan blive indsat som en slags nationens fadersymbol,« siger hun.